

СТРЕЛЮК Я. В.

**ПОНЯТТЯ «СУБ'ЄКТ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ»,
ВЧИНЕНОГО В КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧІЙ УСТАНОВІ ЗАКРИТОГО ТИПУ**

У статті взято за мету розкрити поняття суб'єкт вчинення кримінального правопорушення в кримінально-виконавчих установах закритого типу. Виокремлено особливості, якими володіє особа, яка притягається до кримінальної відповідальності за вчинення кримінального правопорушення в кримінально-виконавчих установах закритого типу. Сформульовано авторське визначення спеціального суб'єкта кримінального правопорушення в кримінально-виконавчих установах закритого типу.

Ключові слова: спеціальний суб'єкт, установа, засуджений, працівник.

В статье взято за цель раскрыть понятие субъект совершения уголовного правонарушения в уголовно-исполнительных учреждениях закрытого типа. Выделены особенности, которыми обладает лицо, привлекаемое к уголовной ответственности за совершение уголовного правонарушения в уголовно-исполнительных учреждениях закрытого типа. Сформулировано авторское определение специального субъекта уголовного правонарушения в уголовно-исполнительных учреждениях закрытого типа.

Ключевые слова: специальный субъект, учреждение, осужденный, работник.

The article aims to reveal the concept of the subject of committing a criminal offense in the criminal executive institutions of a closed type. The features, which has a person who is brought to criminal responsibility for committing a criminal offense in the criminal executive institutions of a closed type are described in the article. The author's definition of a special subject of a criminal offense in the criminal executive institutions of a closed type is formulated.

Key words: special, subject, institution, convicted, employee.

У системі кримінально-правового захисту нормальної діяльності пенітенціарної системи України важливе місце належить питанням щодо визначення суб'єкта кримінального правопорушення що вчиняється в кримінально-виконавчих установах закритого типу (далі, КВУЗТ). Важливе місце в цьому контексті також відводиться реалізації конституційних принципів побудови демократичної держави сутність яких вимагає законного й обґрунтованого притягнення особи, яка вчинила кримінальне правопорушення до кримінальної відповідальності.

Отже, для з'ясування хто може бути суб'єктом кримінальних правопорушень вчинених в КВУЗТ необхідно розкрити поняття й ознаки загального суб'єкта кримінального правопорушення та встановити особливості суб'єкта, який володіє ознаками спеціального суб'єкта, вчиняючи в КВУЗТ нове кримінальне правопорушення.

Метою даної статті є розгляд питань щодо ознак суб'єкта кримінального правопорушення, що вчиняється в КВУЗТ з позиції забезпечення кримінально-правового захисту нормальної діяльності в кримінально-виконавчих установах закритого типу в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких розглядається роз'яснення даної проблеми. Питання щодо суб'єкта кримінального правопорушення взагалі і суб'єкта, який вчиняє кримінальне правопорушення в КВУЗТ розглядалися у працях вітчизняних і зарубіжних вчених, зокрема: П.П. Андрушко, Ю.В. Баулін, Л. В. Багрія-Шахматова, А. І. Богатирьова, І. Г. Богатирьова, О. І. Богатирьової, В. К. Грищука, Т. А. Денисової, О. М. Джужі, А. І. Долгової, О. О. Дудо-

рова, О. Г. Колба, В. В. Кузнецова, І. М. Копотуна, В. М. Кудрявцева, О. Г. Михайлика, С. С. Мірошниченка, В. О. Нвроцького, Ю. В. Орла, М. С. Пузирьова, А. Х. Степанюка, В. М. Трубнікова, О. О. Шкути та інших дослідників.

Варто зазначити, що роботи вищезазначених науковців були присвячені розгляду зазначених питань з позиції загальних та спеціальних ознак суб'єкта кримінального правопорушення, встановлених у кримінальному законі, тоді як, проблема суб'єкта кримінальних правопорушення, що вчиняються в КВУЗТ з позиції кримінально-правового захисту нормальної діяльності пенітенціарної системи України, розглядалася поверхово.

Виклад основного матеріалу дослідження. Суспільно небезпечне діяння і суб'єкт кримінального правопорушення є нероздільними поняттями кримінального права. Отож, для того щоб з'ясувати суб'єкта кримінального правопорушення, що вчиняється в КВУЗТ, необхідно розглянути ознаки загального суб'єкта та визначити його особливості щодо вчинення ним кримінального правопорушення в КВУЗТ.

У загальному розумінні суб'єкт кримінального правопорушення – це особа, яка вчинила кримінальне правопорушення і здатна нести кримінальну відповідальність. У більш вузькому значенні суб'єкт кримінального правопорушення – це особа, яка вчинила суспільно-небезпечне діяння, передбачене законом про кримінальну відповідальність. Згідно ст. 18 КК України є фізична осудна особа, яка вчинила кримінальне правопорушення у віці, з якого може наставати кримінальна відповідальність[1].

Наразі вчинення особою суспільно небезпечного діяння, яка не досягла віку кримінальної відповідальності, свідчить про відсутність суб'єкта кримінального правопорушення, внаслідок чого не відбувається реєстрація кримінального правопорушення в Єдиному реєстрі кримінальних проваджень і не порушується кримінальне провадження по факту вчинення кримінального правопорушення.

З огляду на це, загальними ознаками суб'єкта що вчиняє кримінальне правопорушення є: вік, фізичний стан, осудність. Всі три ознаки поєднані між собою і є обов'язковими для притягання винного у вчиненні кримінального правопорушення до кримінальної відповідальності. Таку позицію підтримує і вітчизняний вчений Ю.В. Орел, який характеризує кримінально-правову деліктоздатність суб'єкта кримінального правопорушення, що досягає на нормальну діяльність органів і установ виконання покарань зазначає, що лише в комплексі, тобто в поєднанні, і для притягання особи до кримінальної відповідальності усі вони є обов'язковими [2, с. 219].

Наразі, особа яка вчиняє в КВУЗТ нове кримінальне правопорушення має розглядатися за ч.2. ст. 18 як спеціальний суб'єкт. Спеціальним суб'єктом кримінального правопорушення в КВУЗТ може бути тільки особа, яка відбуває там покарання, або його виконує. Тобто, фізична, осудна особа, яка раніше вчинила кримінальне правопорушення, за вироком суду направлена для відбування покарання в КВУЗТ та наділена відповідним правовим статусом.

Варто також наголосити, що у КК України встановлено загальний вік кримінальної відповідальності, що починається з 16 років, та знижений вік – з 14 років. До речі, проведений нами аналіз ознак суб'єкта кримінального правопорушення у зарубіжних країнах показав про наявність спільних ознак показав, що основна відмінність складає мінімальний вік притягання особи до кримінальної відповідальності за вчинене кримінальне правопорушення.

Однак у науці на проблему встановлення вікових меж кримінальної відповідальності є й інші погляди. Має, наприклад, місце думка про доцільність встановлення кримінальної відповідальності за ряд кримінальних правопорушень з 12 років [3, с. 13]. Ми не заперечуємо позиції вчених щодо доцільності встановлення кримінальної відповідальності за ряд кримінальних правопорушень з 12 років, враховуючи те положення, що у виховних колоніях також вчиняються пенітенціарні кримінальні правопорушення, передбачені (ст. ст. 390, 391, 392, 393 КК України).

Більше того, у КК України в ч. 2 ст. 22 законодавець в основу зниження віку кримінальної відповідальності поклав такі критерії, що пов'язані: з рівнем розумового розвитку і свідомості, що свідчить про усвідомлення чотирнадцятирічною особою протиправності та суспільної небезпечності вчинюваних нею злочинів; зі значною поширеністю таких злочинів саме серед підлітків; з тяжкістю заподіяної шкоди в результаті вчинення таких злочинів [4, с. 42].

Водночас, зарубіжний вчений Орлов В. С. вважає, що спеціальним суб'єктом є особа, що не тільки володіє всіма ознаками загального суб'єкта, але й наділена додатковими, властивими тільки йому якостями [5, с. 138]. Інша зарубіжна вчена Ш.С. Рашковська вважає, що спеціальним суб'єктом кримінального правопорушення є особа, яка крім основних ознак загального суб'єкта

передбачених у законі, повинні ще мати особливі додаткові ознаки, що дають можливість залучати дану особу до кримінальної відповідальності за вчинене кримінальне правопорушення [6, с. 12].

На думку, Н. С. Лейкіної та Н. П. Грабовської, спеціальними називаються такі суб'єкти, які володіють конкретними особливостями, зазначеними в диспозиції статті. При цьому визнання деяких осіб спеціальними суб'єктами обумовлено, насамперед, тим, що внаслідок займаного ними положення, вони вже можуть вчинити кримінальні правопорушення, які не можуть бути вчинені іншими особами [7, с. 389–390].

При цьому слід сказати, що, незважаючи на неоднозначний підхід у визначенні поняття спеціального суб'єкта, в кримінальному праві більшість авторів єдині в тому, що крім загальних ознак, передбачених у законі, особа, яка вчинила злочин, має ще володіти й додатковими, притаманними тільки їй ознаками (властивостями). Ми підтримуємо позицією вітчизняного вченого В. В. Устименко, який справедливо зазначає, що різне розуміння у визначенні складів злочинів зі спеціальним суб'єктом викликано не тільки зростанням кількості таких складів, а й відмінностями у трактуванні самого поняття спеціального суб'єкта і його ознак [8, с. 7].

Отож, різне розуміння спеціального суб'єкта кримінального правопорушення обумовлено тим, що в теорії багато вчених, що займаються цією проблемою, вкладають у його зміст велику кількість ознак, які, по суті, й породжують різноманіття поглядів у визначенні самого поняття даного суб'єкта. Однак закон про кримінальну відповідальність (ч. 2 ст. 18 КК України) чітко визначає спеціальний суб'єкт злочину як фізичну осудну особу, яка вчинила у віці, з якого може наставати кримінальна відповідальність, злочин, суб'єктом якого може бути лише певна особа.

Заслужує на увагу думка вітчизняного вченого А. В. Ткаченка про те, що особа, яка відбуває покарання у виді позбавлення на певний строк, спеціальним суб'єктом кримінальних правопорушень вчинених в КВУЗТ буде лише у випадку власної вини й законності перебування в місцях позбавлення волі. Тобто, якщо особа відбуває покарання за неправосудним вироком і вчиняє дії, зазначені в ст. 392 КК України, то вона не повинна визнаватися суб'єктом вказаного злочину, оскільки втрачає свій статус засудженого [9, с. 80].

Тоді виникає запитання? У разі доведення невинуватості засудженого, останній не нестиме кримінальну відповідальність за злісну непокору вимогам адміністрації УВП (ст. 391 КК України) та втечу з місця позбавлення волі або з-під варти (ч. 1 ст. 393 КК України), адже відсутнє посягання на суспільні відносини у сфері правосуддя та виконання покарання. Окрім того, буде і відсутній суб'єкт кримінального правопорушення – засуджений.

Поряд з тим, у разі вчинення кримінального правопорушення в КВУЗТ (ст. 392, ч. 2 ст. 393 КК України) така особа нестиме відповідальність за насильницькі кримінальні правопорушення, передбачені загальною нормою КК України (ст. 115, 121, 122, 124, 126 тощо). Отож результати дослідження засвідчують, що ознаки спеціального суб'єкта певною мірою є обмежувальними, оскільки вони характеризують тільки ті кримінальні правопорушення вчинені в КВУЗТ, які передбачені кримінальним законом, у якому зазначений спеціальний суб'єкт.

Аналіз досліджуваних нами складів кримінальних правопорушень вчинених в КВУЗТ показує, що суб'єкт є спеціальним, який характеризується додатковими спеціальними ознаками: він є засудженим; відбуває покарання; ізольований на певний строк, має особливий правовий статус.

Чому ми ведемо мову про правовий статус, як особливої ознаки спеціального суб'єкта, який вчиняє кримінальне правопорушення в КВУЗТ, тому, що особа набуває його за вироком суду якому визначена міра покарання ще до моменту фактичного відбування покарання. З огляду на це, варто зазначити, що саме норми кримінально-виконавчого законодавства ретельно регулюють правовий статус засудженого до позбавлення волі.

До речі, терміни «засуджений» та «засудження» використовуються в Конституції України, зокрема в частинах 2 і 3 ст. 63 зазначено, що підозрюваний, обвинувачений чи підсудний має право на захист. Засуджений користується всіма правами людини і громадянина, за винятком обмежень, які встановлені вироком суду. У разі скасування вироку як неправосудного держава відшкодовує матеріальну і моральну шкоду, завдану безпідставним засудженням (ч. 4 ст. 62 Конституції України) [10].

Хоча серед вчених є думки про те, що за умови апеляції у судову інстанцію, набуття особою статусу засудженого ставиться в темпоральну залежність від пасивної поведінки обвинуваченого стосовно подання апеляційної скарги та повністю ігнорується змістовна сторона поняття засудженого, коли з'являється фактичний засуджений в кримінальному процесуальному аспекті через постановлення обвинувального вироку судом першої інстанції [11].

На нашу думку, така позиція вчених викликає певну дискусію, оскільки правовий статус засуджений отримує після вступу в силу обвинувального вироку і прибуття його для відбування покарання в КВУЗТ. Звісно, що на практиці засуджений, після вступу вироку в силу, має пройти апеляційну інстанцію і касацію, і звичайно такі особи перебувають під вартою на час їх розгляду. Тому априорі такі засуджені не можуть бути спеціальним суб'єктом кримінального правопорушення вчиненого в слідчому ізоляторі.

Варто також зазначити, правовий статус засуджених передбачає реалізацію прав та обов'язків під час відбування ними покарання, що є підставою для застосування до засуджених заходів виправлення і ресоціалізації. Із цього моменту засуджені набувають певних прав і несуть певні обов'язки.

Однак, з набрання вироком законної сили засуджений автоматично має бути направлений до КВУЗТ або іншу установу, обов'язково прийнятий комісією з прийняття та розподілу засуджених під керівництвом керівника КВУЗТ. Персоналом установи виконання покарань перевіряється наявність особових справ і встановлюється приналежність їх засудженим, які прибули до установи. Протягом доби засуджені проходять медичний огляд, і за ними встановлюється медичний нагляд тривалістю 14 днів [12].

Рішення про розподіл засуджених по відділеннях соціально-психологічної служби (камерах) з урахуванням їх особистісних характеристик, залучення до праці, навчання в системі загальної та професійної освіти приймаються комісією з прийняття та розподілу засуджених. Адміністрація установ виконання покарань відповідно до статті 91 Кримінально-виконавчого кодексу України повідомляє суд, який виніс вирок, про приведення його до виконання, а також про місце відбування засудженим покарання [13].

Іншим спеціальним суб'єктом досліджуваних кримінальних правопорушень вчинених в КВУЗТ є його персонал. На нашу думку, тут варто звернути увагу на визначення межі відповідальності працівника КВУЗТ, при яких він може за вчинене кримінальне правопорушення визнаватися спеціальним суб'єктом.

Детальна правова регламентація професійної діяльності працівника КВУЗТ вимагає від кожного у повсякденній діяльності керуватися певними правилами (наприклад, службовими інструкціями, наказами тощо). Регламентація порядку виконання покарання у виді позбавлення волі на певний строк в КВУЗТ регламентована у ПВРУВП, затверджених наказом Міністерства юстиції України № 1010/32462 від 5 вересня 2018 р. Цей документ є настільною книгою для будь-якого працівника, який працює із засудженими в УВП, і детально визначає процедурні повноваження таких осіб.

Розкриваючи юридичну природу правового статусу працівника КВУЗТ, слід зазначити, що структурно вона складається із повноважень, спеціальних прав та обов'язків, виділених за ознакою службового становища. Ми погоджуємося з О. І. Богатирьовою, що зазначений правовий статус узагалі є комплексною категорією, яка акумулює одночасно ознаки кількох видів спеціальних статусів: державних службовців, посадових осіб, представників влади [14, с. 258].

Окрім того, правовий статус працівника КВУЗТ, є юридичним закріпленням становища певної категорії державного службовця в системі державної служби, шляхом установа повноважень, посадових обов'язків, прав, відповідальності та різного роду гарантій. При цьому найважливішою ознакою повноважень, що забезпечує їх реалізацію, є владність. Ядром у правовому статусі працівника КВУЗТ, є державно-службові повноваження, а також юридична відповідальність.

Завдяки аналізу ст. 18 Закону України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України» з впевненістю можемо сказати, що працівник КВУЗТ зобов'язаний забезпечувати дотримання прав людини і громадянина, реалізацію законних прав та інтересів засуджених, вимог законодавства щодо виконання і відбування покарань, а також застосовувати передбачені законом засоби виправлення і ресоціалізації засуджених [15].

З огляду на це, вчинення будь-яких кримінальних правопорушень щодо засуджених в КВУЗТ є неприпустимим, за винятком випадків, коли з боку засуджених вчиняється кримінальне правопорушення, наприклад, злісна непокора або насильство. Тому, як крайня необхідність застосовується для припинення відповідного порушення з боку засудженого, однак в обсязі, достатньому для припинення порушення.

Зокрема, в ч. 6 ст. 106 КВК України зазначено, що використання фізичної сили, спеціальних засобів і зброї допускається також в інших випадках, передбачених законами України «Про Національну поліцію» і «Про Національну гвардію України».

Вивчення спеціального суб'єкта кримінальних правопорушень вчинених в КВУЗТ може правильно вирішувати питання кваліфікації суспільно небезпечних діянь, а також кримінальної відповідальності й покарання винних осіб, які найчастіше виникають у судово-слідчій практиці.

Отже, кримінальні правопорушення можуть вчинятися в КВУЗТ як особами, які наділені владними повноваженнями, так і особами які відбувають кримінальне покарання в КВУЗТ. Спеціальним суб'єктом кримінального правопорушення, передбаченого ст. 393 КК України, є особа, яка відбуває покарання у виді позбавлення волі.

Така особа, виходячи з положень чинного кримінально-виконавчого законодавства, може відбувати покарання у виправній колонії, виховній колонії, арештному домі, на гауптвахті, у слідчому ізоляторі у разі, якщо вона залишена в цій установі попереднього ув'язнення для роботи з господарського обслуговування. Також така особа може бути залишена у слідчому ізоляторі для проведення слідчих дій або участі в судовому розгляді справи про злочин, вчинений іншою особою.

Також спеціальним суб'єктом злочину, передбаченого ст. 393 КК України, є підозрюваний або обвинувачений, щодо якого обрано запобіжний захід у вигляді тримання під вартою. Згідно з ч. 1 ст. 42 чинного КПК України, підозрюваною вважається особа, якій повідомлено про підозру в порядку, передбаченому ст. 276–279 КК України, або яка затримана за підозрою у вчиненні кримінального правопорушення.

Слід зауважити, що суб'єктом злочину, передбаченого ст. 393 КК України, не може бути особа, затримана в порядку ст. 208 КПК України в якості підозрюваного або в порядку адміністративного затримання відповідно до ст. 261–263 Кодексу України про адміністративні правопорушення.

Спеціальним суб'єктом злочину, передбаченого ст. 393 КК України, є й обвинувачений – особа, обвинувальний акт щодо якої передано до суду в порядку, передбаченому статтею 291 КПК України та обрано запобіжний захід – взяття під варту.

При цьому суб'єктом втечі не може бути визнано особу, яку незаконно засуджено до покарання, передбаченого в ч. 1 ст. 393 КК України, або щодо якої з порушенням закону обрано запобіжний захід у вигляді тримання під вартою. У таких випадках говорити про наявність спеціального суб'єкта кримінального правопорушення, передбаченого ст. 393 КК України, не можна. Так само не утворює складу кримінальне правопорушення, передбачене ст. 393 КК України, самовільне залишення арештного дому, гауптвахті, виправної колонії, виховної колонії, установи попереднього ув'язнення особою, яка тримається в них понад строк покарання, визначений вироком суду, або з порушенням строків тримання під вартою.

Що ж до військовослужбовців, які відбувають покарання в дисциплінарному батальйоні або на гауптвахті, то вони продовжують залишатися учасниками військово-службових відносин. Тому наприклад суб'єктом втечі (ст. 393 КК України) з місця позбавлення волі або з-під варти може бути лише військовослужбовець, який відбуває покарання у виді арешту на гауптвахті, або підозрюваний чи обвинувачений у вчиненні злочину, який на законних підставах тримається під вартою на гауптвахті. Що стосується вчинення кримінальних правопорушень в КВУЗТ передбачених (ст.ст. 391, 392) то спеціальним суб'єктом виступає засуджена особа, яка відбуває покарання в КВУЗТ.

Висновки: Підсумовуючи викладене, слід зробити такі висновки:

1) розгляд загального суб'єкта кримінального правопорушення, який вироблено теорією кримінального права, з його ознаками сформував загальне бачення спеціального суб'єкта кримінальних правопорушень вчинених в КВУЗТ, у структурі якого перебувають і спеціальні ознаки: особа має бути засуджена; відбуває покарання; ізольована на певний строк, має особливий правовий статус;

2) суб'єктами досліджуваної групи кримінальних правопорушень вчинених в КВУЗТ можуть бути, як засуджені так і працівники КВУЗТ. Співучасниками вчинення кримінального правопорушення в КВУЗТ можуть бути будь-які особи, в тому числі й ті, що знаходяться поза межами місць позбавлення волі. Однак слід констатувати, що аналіз вироків суду із застосуванням статей щодо кримінальних правопорушень вчинених КВУЗТ, свідчить про неоднозначне застосування таких норм. Тому вирішальне значення має врахування судом не тільки об'єктивних ознак кримінального правопорушення вчиненого в КВУЗТ, а і суб'єктивних ознак.

3) суб'єкт, що вчиняє кримінальне правопорушення в КВУЗТ усвідомлює, що порушує режим відбування покарання і водночас, не бажає ставати на шлях виправлення; їх шкідливість для реалізації такими установами поставлених перед ними завдань;

4) сформульовано авторське визначення спеціального суб'єкта вчинення кримінального правопорушення в КВУЗТ – це фізична, осудна особа, яка наділена додатковими ознаками складу кримінального правопорушення, засуджена, відбуває покарання, ізольована на певний строк, має особливий правовий статус, і свідомо вчиняє нове кримінальне правопорушення в КВУЗТ;

5) в процесі дослідження доведено, що спеціальний суб'єкт, може вчинити кримінальне правопорушення передбачене ст. 391 КК України тільки з прямим умислом, оскільки даний склад кримінального правопорушення є формальним, а тому виключається його вчинення в КВУЗТ з непрямым умислом або з необережності.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний Кодекс України : Закон України від 05.04.2001. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 31.05.2021).
2. Орел Ю.В. Кримінальна відповідальність за злочини проти нормальної діяльності органів і установ пенітенціарної служби України. Харків : ТОВ «В справі», 2016. 416 с.
3. Боровых Л.В. Проблема возраста в механизме уголовно-правового регулирования : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Екатеринбург: Урал.гос. юрид. акад., 1993. С. 13.
4. Уголовное право России: Общая часть: Учебник / Под ред. А.И. Рарога. М.: Триада ЛТД, 1997. С. 115.
5. Орлов В.С. Субъект преступления по советскому уголовному праву. М. Госюриздат, 1958. С. 138.
6. Рашковська Ш. С. Субъект преступления. М. : Всесоюзный юридический заочный институт. 1960. Вип.6. С.12
7. Лейкина Н. С. Субъект преступления: Курс советского уголовного права. Общая часть. Т. 1. / под ред. Н.С. Лейкина, Н.П. Грабовская. Л., 1968. С. 389-390.
8. Устименко В. В. Специальный субъект преступления: Учебное пособие. Харьков, 1989. С. 7.
9. Ткаченко А. В., Шаблистий В. В. Кримінальна відповідальність за дії, що дезорганізують роботу установ виконання покарань: монографія / за заг. ред. В. В. Шаблистого. Дніпро, 2018. 152 с.
10. Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 31.05.2021).
11. Чохрій Т. П. Питання законодавчої коректності поняття «засудженого» за чинним Кримінальним процесуальним кодексом України. URL: <http://naub.oa.edu.ua/2013/pytannya-zakonodavchoji-korektnosti-ponyattyzasudzhenoho-za-chynnym-kryminalnym-protsesualnym-kodeksom-ukrajiny> (дата звернення 31.05.2021).
12. Про затвердження Порядку організації надання медичної допомоги засудженим до позбавлення волі: Наказ № 1348/5/572 від 15. 08. 2014. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/rada/show/z1656-14> (дата звернення 31.05.2021).
13. Про затвердження Правил внутрішнього розпорядку установ виконання покарань: Наказ Міністерства юстиції України № 2186/5 від 29. 12. 2014. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/rada/show/z0990-14/para19#n19> (дата звернення 31.05.2021).
14. Богатирьова О. І. Теоретико-прикладні засади впровадження пробації в Україні: монографія. Київ, 2013. 368 с.
15. Про Державну кримінально-виконавчу службу України : Закон України від 23.07.2005 р. № 2713-IV. Дата оновлення: 01.01.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2713-15> (дата звернення: 02.09.2018).